

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, fevral.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	40
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
TEMIR YO'L YO'LLARINI TA'MIRLASH KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	46
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	51
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BUDJET OCHIQLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA QONUNCHILIK BAZASINING EVOLYUTSIYASI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	55
Mamanov Alisher Umbarovich	
ENERGETIKA TARMOG'I KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'LLARI.....	60
Xamdanova Gavxar Absamatovna	
SMART UNIVERSITET MODELINING XALQARO TAJRIBASI VA UNI YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MASALALARI.....	65
Saloxiddinova Sitora Baxodir qizi	
IJTIMOIIY OBYEKTlarda QURILISH XIZMATLARINI MOLiyALASHTIRISHNING NAZARIY – ASOSIY TAMOIYILLARI.....	68
Gapparov Azim Qayumovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQRISH FAOLIYATIGA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI JORIY ETISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	72
Zaripov Shoxboz Alijon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA IJTIMOIIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	75
Kolmatova Asila Menglimurod qizi	
РОЛЬ GREEN BONDS В МЕЖДУНАРОДНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	81
Н.Т. Бекназарова	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK BOSHQARUV VA AUDIT.....	86
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
NORASMIY IQTISODIYOTNING MAVJUDLIGINING NAZARIY MASALALARI VA UNI ANIQLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	93
Alimardonov G'ayratjon Nuraliyevich	
DIGITAL TWIN-BASED DECISION SUPPORT FOR COST OPTIMIZATION AND RISK MANAGEMENT IN INFRASTRUCTURE SYSTEMS.....	99
Nelyufar Umarovna Dadabayeva	
PAXTA BO'LAKCHASINING OG'MA TO'RLI YUZA SIRTI BO'YLAB HAVO OQIMI TA'SIRIDAGI HARAKATINING MATEMATIK MODELI.....	108
Karimov Abdusamat	
АДАПТИВНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ К ВНЕШНИМ РИСКАМ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ТЕНДЕНЦИЯМ.....	115
Бабаджанов Шухрат Атхамович	
“TIBBIYOT BOZORINING UZLUKSIZ RIVOJLANISHI UCHUN MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI”.....	120
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BANDLIKKA TA'SIRI.....	124
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	

XORAZM VILOYATIDA ETNOGRAFIK TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING AHAMIYATI	129
Ro'zimatova Shaxlo Baltaboy qizi	
THE FEAR OF MISSING OUT (FOMO) EFFECT IN ADVERTISING AND ITS NEUROPSYCHOLOGICAL IMPACT ON IMPULSE BUYING	134
Negmatov Nodir Nozimovich	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI TAHLILI.....	139
Aytiyeva Sevara	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI.....	149
Abdullayeva Matluba Nematovna, Nuriddinov Kamoliddin Faxriddin o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	155
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
POPULATION IMPACT ON CONSUMER CULTURE AND NATIONAL ECONOMIC GROWTH.....	160
Rustamov Sherov Oblokulovich	
AVTOTRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI YAXSHILASHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	164
Laylo Akbarova, Komolov Adxam Dilshod o'g'li	
MODELING THE DIFFUSION OF DIGITAL BANKING ADOPTION IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM TBC BANK USING THE BASS DIFFUSION MODEL AND A HYBRID REGRESSION APPROACH	169
Feruza Nabieva	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH VA BAHOLASH	176
Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
O'ZBEKISTONNING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING INTEGRALLASHGAN MODELI.....	183
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-KONSEPTUAL ASOSLANISHI.....	188
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISH VA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	194
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
SANOAT KORXONALARI TUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI	198
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
SOLIQ STAVKALARINI TABAQALASHTIRISHNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	202
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
MINTAQALAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHNI TA'MINLASHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	208
Egamov Temur Muzaffarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLYAVIY RAG'BATLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	213
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURLIGI.....	217
Achilova Firuza Kurbanovna	
INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ORQALI MAXSUS IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	222
Ergashev Olim	

KICHIK BIZNES INNOVATSION FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR	227
Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	233
Isakjanova Saboxat Muhamedovna	
KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA AKSIYADORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	238
Xakimov Uchkun Xamitovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MILLIY MAKROIQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	242
Mardanova Ra'no Isakovna	
XUSUSIY VA DAVLAT SHIFOXONALARI UCHUN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI QIYOSIY TAHLIL	246
Yakubov Temur G'anibekovich	
RAQAMLI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RESURS SAMARADORLIGI VA IQTISODIY NATIJADORLIK MODEL	250
Ziyodullayev Qahramon	
"MILLIY TURIZM SITUATSION-MONITORING MARKAZI" VA "YASHIL TUROPERATORLAR" FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI	254
Toshev Akmal Salimovich	
RISK-MENEJMENT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O'ZARO BOG'LIQLIGINING KONSEPTUAL MODELINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	261
Madaminov Bekzod Allayarovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT: BAHOLASH METODOLOGIYASI, DINAMIKASI VA QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI (1996 – 2026-YILLAR TAHLILI)	266
Djumanova Rano Fayzullayevna	
OLIY TA'LIM SIFATINI BAHOLASHDA MAJMUALI DIAGNOSTIK MODELNING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI	272
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	278
Vafiyev Raxim Xalimjonovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	282
Nigora Nurmatova	
BANK SEKTORINING INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISHDAGI STRATEGIK O'RNI	287
Abdumavlonov Abdumutal Abdumajid o'g'li	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI MOLIYAVIY INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	291
Allabergenova Nilufar Shermetovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA TA'MINOTLI YIRIK KREDITLAR ASOSIDA QIMMATLI QOG'OZLAR CHIQRISH ORQALI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI	298
Ahmedov Akbarali Sultonmurodovich	
"MINTAQA SANOATI SALOHİYATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI"	306
Abdinazarov Xusan Shaymanovich	
BUDJET TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA MAJBURIYATLAR: MAZMUNI, TURLARI VA TARKIBI	309
Jabbarova Charos Aminovna	
ATROF-MUHIT VA EKOLOGIK IQTISODIYOT: TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	316
Alikulov Samar Abdirashidovich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASI RIVOJLANISHIDA FORSAYT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	322
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
АНАЛИЗ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА	329
Камолова Феруза Кахрамоновна	

TASHQI QARZNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: QARZ BARQARORLIGINI BAHOLASH MODELLARI ASOSIDA O'ZBEKISTON MISOLIDA TAHLIL	333
Olloyorova Kumushoy Ahmad qizi, Tashmuxamedova Yayra Atxamovna	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISHNING TAHLILI	339
Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich	
KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ TAJIRIBASI	343
Iminova Nargizaxon Akramovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI BOSHQARISHDA RISKLAR VA RISK-MENEJMENTNING O'RNI	350
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA HISOBOTINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	354
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Xasanboyeva Muyassar Ubaydullayevna	
XUSUSIY KORXONALARDA KADRLAR MENEJMENTI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	358
Alimova Dildora Damirovna	
BANK TRANSFORMATSIYASI TUSHUNCHASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI	363
Rajabov Oybek Panjievich	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	367
Eshtemirova Anora Norboy qizi	
BOZOR KONYUNKTURASIGA MOS PIYOZ YETISHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	371
Sadikova Shohida Obidqul qizi	
HUDUDLARDA MAISHIY XIZMATLAR SOHASINI KLASTERLASH VA RESURS SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	375
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
XUSUSIY VA KORPORATIV TUZILMALARDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI HAMDA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI	380
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
YIRIK VA KICHIK BIZNES O'RTASIDA KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	385
Nasirova Kamola Alimovna	
MOLIYAVIY HISOBOTLARNING QAROR QABUL QILISH JARAYONIDAGI IQTISODIY ROLI	394
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Yahyayeva Ra'no Raximovna	
DIRECTIONS FOR IMPROVING INVESTMENT POLICY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY (EXPERIENCE OF UZBEKISTAN)	400
Khatamov Nurbek Achildiyevich, Sharifi Abdul Fatah	
DAVLATNING FISKAL VA MONETAR SIYOSATI UYG'UNLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH	405
Uralov Shavkat Maxramovich	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	410
Yusubov Muzaffar Alimbayevich	
BANKLARDA RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING MIJOZLAR QONIQLASH DARAJASIGA TA'SIRI	414
Ro'ziboyev Shuxrat Komilovich	
BOJ-TARIF SIYOSATI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-AMALIY YO'NALISHLAR	418
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHDA BOSHQARUV KADRLARINING KOMPETENSIYASI	424
Mahsutaliyev Abdusalom Hasanovich	

ZIYORAT TURIZMIDA DESTINATSIYA VA GEOAXBOROT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	433
Qosimov Jahongir Ro'ziboyevich, Suyunova Nilufar	
YEVROPA DAVLATLARIDAGI KORXONALARDA MOLIVAVIY REJALASHTIRISH AMALIYOTINING TAHLILI VA ULARDAN O'ZBEKISTON MOLIVA TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
TASHKILOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA LOYIHALARINI BOSHQARISH	446
Xasanov Odilxon Kaxxorovich	
O'ZBEKISTON TURIZM SANOATINING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	450
Kobilova Shozoda Timurovna, Isxakova Sarvar Ayubovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LABOR THEORY: EVOLUTION, CHALLENGES AND FUTURE PROSPECTS.....	456
Tukhliyev Bakhodir Adinaevich	
ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ПЕРВОГО ПРИМЕНЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В СИСТЕМЕ УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	460
Астанов Зафар Муродуллаевич	
TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITISH SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR PLATFORMALARINI YARATISH VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	466
To'xtamisheva Dilrabo Shermonovna	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI	472
Norboyev Sarvar Azodovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	476
Xatamova Manzura Ochilidiyevna, Safarov Botir Isaq o'g'li	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	482
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHNING PUL MUOMALASI BARQARORLIGIGA TA'SIRINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	487
Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich	
O'ZBEKISTONDA TAKSI XIZMATLARI BOZORIDA INSTITUSIONAL ISLOHOTLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	491
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li	
EKOLOGIK TANGLIK SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA YERLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	497
Kudiyarov Aybek Alisherovich	
BANK LIKVIDLIGINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLAR	502
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
IQTISODIY FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA SANOAT ISHLAB CHIQARISH TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH.....	509
Almardanova Farzona Tulkin qizi, Kasimov Azamat Abdurkarimovich	
QUYI AMUDARYO IQTISODIY MINTAQASI CHEGARABO'YI HUDUDLARINING TURISTIK IMKONIYATLARI.....	515
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
SURXONDARYO VILOYATIDA ULGURJI SAVDO HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH.....	522
Turotova Sohiba Djumanazarovna	
MINTAQADA INNOVATSION USULDA BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	531
Davranov Odil Jumanazarovich	

ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA MAHSULOT TANNARXINING BOSHQARUV TAHLILINI AMALGA OSHIRISH USULLARI	538
Xamidova S.Ya.	
STRATEGIES FOR INCREASING COMPETITIVENESS IN DEVELOPING EXPORT ACTIVITIES IN SMALL ENTERPRISES.....	544
Nasridinova Shokhida Taufikovna	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA ILMIY-NAZARIY QARASHLAR	551
To'g'onov Ibroximxo'ja	
XUSUSIY TIJORAT BANKLARINING MOLIVAVIY RESURLARINI MUSTAHKAMLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	555
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich	
PENSIYA JAMG'ARMASI DAROMADLARI SHAKLLANISHI MASALALARI.....	562
Sherjonov Doniyor Saparbaevich	
EKSPORT VA VALYUTA OPERATSIYALARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI.....	566
Sobirova Xilola Rustam qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA AHOLI JON BOSHIGA CHAKANA SAVDO AYLANMASI HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH.....	571
Qudratova Shahnoza Shuhrat qizi	
XO'JALIK JAMIYATLARIDA BOSHQARUV ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	579
Valijonov Akmaljon	
XIZMATLAR IQTISODIYOTI VA UNI RIVOJLANISHNING NAZARIY ASOSLARI	584
Abduxolliqova Farangiz Abduxolliq qizi	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMI: HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	588
Kuvandikov Shuxrat Oblokulovich, Abduxalikova Komila Abduxalikovna	
ИНТЕГРАЦИЯ МЕТОДОВ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ ПО ВИДАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (ABC) И ЦЕЛЕВОГО КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ (TC) КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	595
Киличева Ф.Б.	
GAZ TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	601
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
SOLIQ NAZORATI TIZIMI: IQTISODIY MOHIYATI, SHAKLLARI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	606
Donaboyev Dostonbek Xusan o'g'li	
УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ЕГО ФИНАНСОВОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ	610
Агзамов Авазхон Талгатович, Алиева Сусанна Сейрановна	
NOBANK KREDIT TASHKIOTLARINING AKTIV OPERATSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	618
Sardor Karimov Boydulla o'g'li	
INVESTITSION JOZIBADORLIKNING IQTISODIY MOHIYATI VA INVESTITSIYA NAZARIYALARI INTEGRATSIYASI	624
Abdullayeva Nilufar Ruslanovna	
QURILISH KORXONALARINI KORPORATIV QIMMATLI QOG'OZLAR ORQALI MOLIVALASHTIRISHNING ILG'OR XORIY TAJRIBASI VA UNI QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	630
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
OPEN BANKING AS A DRIVER OF FINANCIAL INNOVATION AND INCLUSION IN UZBEKISTAN'S BANKING SECTOR.....	637
Kuvatova Oliy Sheraliyevna, Asadbek Ergashov	
TIJORAT BANKLARINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BOSHQARISH VOSITALARI	642
Sadikov Q.M.	

BOSHQARUV HISOBIDA NARX SHAKLLANISHINING NAZARIY JIHATLARI (TOVAR BOZORIDA USTUN MAVQEGA EGA XO'JALIK SUBYEKTLARI MISOLIDA).....	646
Xaitmetov Elmurat Sidikmatovich	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭНЕРГОЁМКОСТИ ВВП НА ОСНОВЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ	652
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
XALQARO LOYIHALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI INTEGRATSIYA YETUKLIGI MODEL VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH METODOLOGIYASI	659
Ne'matova Bonura Umid qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDITNING MOHIYATI, MAQSADI VA ASOSIY VAZIFALARI	664
Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV ASOSIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	674
Xusanova Gavhar	
MAHALLIY SHAROITDA SUV TEJOVCHI TEXNOLOGIYALARNI KO'P MEZONLI BAHOLASHNING IQTISODIY YO'NALTIRILGAN GIBRID MODEL VA UNING AMALIY QO'LLANILISHI.....	679
Mirzayeva Shaxnoza Mamat qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QUYOSH FOTOELEKTR STANSIYALARINING HOLATI VA O'RNATILGAN QUVVATLARINI TAHLIL QILISH	683
Maxamadiyev Farrux Mirazimovich, Baratov Laziz Suyun o'g'li	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LARNING NAZORATINI TASHKIL QILISH.....	688
Dadaboyev Tulqinjon Yusupjonovich, Dadaboyev Abdurahmon Ne'matjon o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING IQTISODIY OMILLARI VA ZAMONAVIY AHAMIYATI	693
Yusubov Inomjon Ikrom o'g'li	
MOLIYAVIY RESURLARNI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK VA AMALIY JIHATLARI	699
Narzulloyev Behruz Baxtiyor o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARI AMALIYOTI TAHLILI	702
Kazakbayev S.B.	
BOG'DORCHILIK TARMOG'NI RIVOJLANTIRISHDA SUV TEJAMKOR TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	705
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
MHXS ASOSIDA SUG'URTA KOMPANIYALARINING BUGALTERIYA HISOB VA MOLIYAVIY TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH STRATEGIYALARI.....	709
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING IMTIYOZLI MOLIYALASHTIRISH MYEXANIZMLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	718
Xolmatov Sanjarbek Xojimamatovich	
MAHALLA TIZIMIDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA INKLYUZIV IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH YO'NALISHLARI.....	724
Berkinov Bozorboy Berkinovich	
XALQARO TURIZM BOZORIDA MICE TURIZMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH JARAYONLARINING NAZARIY ASOSLARI	728
Fayyoza Xalimova Nafasovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARGA YO'NALTIRILGAN BIZNES JARAYONLARINI TRANSFORMATSIYA QILISH AMALIYOTI.....	733
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA BANDLIKNI LEGALLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	737
Xalimbetov Farxad Bagibekovich	

TIJORAT BANKLARINING BIZNES EKOTIZIMI MUAMMO VA YECHIMLAR.....	742
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI YALPI HUDUDIIY MAHSULOT XAJMIGA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARNING TA'SIRI	749
Sultanov Anvar Abdullaevich	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA QURILISH SANOATINING IQTISODIY HOLATI.....	754
Axmedova Sanobar Ikrom qizi, Davlatov Ahmadjon Anvarbek o'g'li	
DAVLAT XUSUSIY SHERIKCHILIK LOYIHALARIDA VUJUDGA KELADIGAN RISKLARGA QARSHI UZOQ MUDDATLI IQTISODIY STRATEGIYALAR	760
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
MODERN MODELS OF SALES LOGISTICS IN THE SERVICE SECTOR: MARKETING ASPECT AND AREAS FOR IMPROVEMENT	764
Mamatkulova Shoir Djalolovna	
РОЛЬ ПЛАНИРОВАНИЯ И ПРОГНОЗИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	769
Ахмедова Азиза Тохировна, Зайналов Ж.Р.	
ВЫСШАЯ МАТЕМАТИКА КАК ОСНОВА ФИНАНСОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ.....	774
Айматова Фарида Хуразовна	
XORIJIY MOLIYAVIY RESURLAR VA ULARNING IQTISODIY O'SISH SIFATINI TA'MINLASHDAGI O'RNI	778
Xomidova Kamola G'olib qizi	
SUG'URTA TASHKILOTLARIDA TO'LOV QOBILIYATINI OSHIRISHGA QARATILGAN ICHKI BOSHQARUV INSTRUMENTLARINI TAKOMILLASHTIRISH	783
Xattabov Murodulla Batirovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	788
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
O'ZBEKISTON QURILISH KORXONALARIDA KORPORATIV-IJTIMOIIY MAS'ULIYAT HOLATI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	795
Murotkosimov Shoxrux Abdisalimovich	
ТЕНДЕНЦИИ ИЗМЕНЕНИЯ ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА УЗБЕКИСТАНА ЗА ПОСЛЕДНИЕ ГОДЫ.....	803
Ишонкулова Феруза Асатовна	
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	808
Sadinov Aziz Ziyadullayevich	
BOJXONA BOSHQARUVIDA RAQAMLASHTIRISHNING XALQARO TAJRIBASI	814
Radjapova Latofat Sardorovna	

BOJXONA BOSHQARUVIDA RAQAMLASHTIRISHNING XALQARO TAJRIBASI

Radjapova Latofat Sardorovna

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

2-kurs mustaqil izlanuvchisi

Email: latofatradjapova@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada bojxona boshqaruvi tizimini raqamlashtirish jarayonining xalqaro tajribasi tizimli tahlil qilinadi. Tadqiqotda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar bojxona amaliyotida joriy etilgan raqamli texnologiyalar — elektron deklaratsiya, “yagona darcha” tizimi, sun’iy intellekt asosidagi risklarni boshqarish, blokcheyn va katta ma’lumotlar (Big Data)dan foydalanish mexanizmlari o’rganiladi. Shuningdek, raqamlashtirishning bojxona jarayonlari samaradorligi, shaffofligi, savdo oqimlarini tezlashtirish va korrupsiyani kamaytirishdagi o’rni baholanadi. Maqolada xalqaro tashkilotlar, xususan, Jahon bojxona tashkiloti (WCO) va Jahon savdo tashkiloti (WTO) tavsiyalari asosida bojxona boshqaruvi modernizatsiya qilish yo’nalishlari yoritiladi hamda O’zbekiston bojxona tizimi uchun amaliy xulosalar ishlab chiqiladi.

Kalit so’zlar: bojxona boshqaruvi, raqamlashtirish, elektron bojxona, xalqaro tajriba, yagona darcha, risklarni boshqarish, raqamli texnologiyalar.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of international experience in the digitalization of customs administration. The study examines the application of advanced digital technologies in the customs systems of developed and developing countries, including electronic declarations, single window systems, artificial intelligence-based risk management, blockchain technologies, and big data analytics. The impact of digitalization on improving customs efficiency, transparency, trade facilitation, and reducing corruption risks is assessed. Based on the recommendations of the World Customs Organization (WCO) and the World Trade Organization (WTO), key directions for modernizing customs management are identified, and practical implications for the development of Uzbekistan’s customs system are proposed.

Key words: customs administration, digitalization, e-customs, international experience, single window, risk management, digital technologies.

Аннотация. В статье проводится системный анализ международного опыта цифровизации таможенного управления. Рассматриваются современные цифровые технологии, применяемые в таможенной практике развитых и развивающихся стран, включая электронное декларирование, систему «единого окна», управление рисками на основе искусственного интеллекта, технологии блокчейн и анализ больших данных. Оценивается влияние цифровизации на повышение эффективности таможенных процедур, прозрачности, ускорение внешнеторговых операций и снижение коррупционных рисков. На основе рекомендаций Всемирной таможенной организации (WCO) и Всемирной торговой организации (WTO) определены ключевые направления модернизации таможенного администрирования, а также сформулированы практические выводы для совершенствования таможенной системы Республики Узбекистан.

Ключевые слова: таможенное управление, цифровизация, электронная таможня, международный опыт, единое окно, управление рисками, цифровые технологии.

KIRISH

Global iqtisodiyotning chuqur integratsiyalashuvi, xalqaro savdo hajmlarining ortishi va logistika zanjirlarining murakkablashuvi sharoitida bojxona boshqaruvi tizimi davlat iqtisodiy siyosatining strategik tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Zamonaviy bojxona organlari nafaqat fiskal vazifalarni bajaruvchi institut, balki savdoni rag’batlantiruvchi, milliy xavfsizlikni ta’minlovchi va biznes muhitini yaxshilovchi muhim boshqaruv subyekti sifatida namoyon bo’lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, bojxona jarayonlarini raqamlashtirish masalasi jahon miqyosida dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida shakllanmoqda.

So’nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi davlat boshqaruvi tizimlarida, xususan, bojxona ma’muriyatchiligida tub institutsional va texnologik o’zgarishlarni yuzaga keltirdi. Elektron deklaratsiya, “yagona

darcha" (Single Window) tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi risklarni boshqarish, katta hajmdagi ma'lumotlarni (Big Data) tahlil qilish va blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish bojxona faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda (World Customs Organization, 2022-yil). Ushbu texnologiyalar bojxona rasmiylashtiruvini tezlashtirish, inson omiliga bog'liq xatolarni kamaytirish va shaffoflikni ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, bojxona boshqaruvida raqamlashtirish darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda tashqi savdo operatsiyalari xarajatlari kamayadi, logistika samaradorligi ortadi va investitsiyaviy jozibadorlik kuchayadi (OECD, 2019-yil). Masalan, rivojlangan davlatlarda bojxona rasmiylashtiruv uchun sarflanadigan vaqt bir necha kunlardan bir necha soatgacha qisqargan bo'lib, bu holat eksport-import operatsiyalarining tezkorligini ta'minlamoqda (World Bank, 2020-yil). Shu bilan birga, raqamlashtirish korrupsion xavflarni cheklash, nazorat mexanizmlarini kuchaytirish va bojxona daromadlarini barqarorlashtirishga xizmat qilmoqda.

Bojxona boshqaruvini raqamlashtirish masalasi xalqaro tashkilotlar faoliyatida ham ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Xususan, Jahon bojxona tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan "SMART Customs" va "Digital Customs" konsepsiyalari bojxona tizimini zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida transformatsiya qilishni nazarda tutadi (WCO, 2021-yil). Shuningdek, Jahon savdo tashkilotining Savdoni yengillashtirish to'g'risidagi bitimi (Trade Facilitation Agreement) bojxona jarayonlarida elektron texnologiyalarni joriy etishni a'zo davlatlar uchun muhim majburiyat sifatida belgilaydi (WTO, 2017-yil).

Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bojxona boshqaruvida raqamlashtirish nafaqat texnologik yangilanish, balki institutsional islohotlarning muhim elementi hisoblanadi. Bu jarayon davlat boshqaruvi sifatini oshirish, xalqaro savdoga integratsiyani jadallashtirish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi (UNCTAD, 2021-yil). Biroq, raqamlashtirish jarayonida infratuzilma yetishmovchiligi, kadrlar salohiyati pastligi va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolar ham mavjud bo'lib, ularni tizimli yondashuv asosida hal etish talab etiladi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda bojxona tizimini raqamlashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Elektron bojxona, avtomatlashtirilgan risklarni boshqarish tizimi va axborot almashuv platformalarining joriy etilishi ushbu sohadagi muhim qadamlar hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqaro ilg'or tajribani chuqur o'rganish va milliy sharoitga moslashtirish zarurati saqlanib qolmoqda. Mazkur maqola aynan shu ehtiyojdan kelib chiqib, bojxona boshqaruvida raqamlashtirishning xalqaro tajribasini tahlil qilish hamda O'zbekiston uchun ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bojxona boshqaruvida raqamlashtirish masalasi so'nggi o'n yillikda xalqaro ilmiy adabiyotlarda davlat boshqaruvi, xalqaro savdo va raqamli transformatsiya yo'nalishlarining kesishgan nuqtasi sifatida keng tadqiq etilmoqda. Mazkur mavzuga oid ilmiy ishlarda bojxona tizimining transformatsiyasi asosan savdoni yengillashtirish, tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish, shaffoflikni oshirish va institutsional samaradorlikni kuchaytirish bilan bog'liq holda tahlil qilinadi.

Ilk tadqiqotlarda bojxona ma'muriyatchiligini modernizatsiya qilish masalasi asosan tashkiliy va huquqiy islohotlar doirasida ko'rib chiqilgan bo'lsa, keyingi yillarda raqamli texnologiyalar ushbu jarayonning asosiy drayveriga aylangan. Xususan, Jahon banki ekspertlari bojxona jarayonlarini avtomatlashtirish savdo xarajatlarini sezilarli darajada qisqartirishini va eksport-import operatsiyalarining raqobatbardoshligini oshirishini empirik tahlillar asosida isbotlagan (World Bank, 2019-yil). Ularning tadqiqotlariga ko'ra, elektron deklaratsiya va axborot almashuv platformalari joriy etilgan mamlakatlarda bojxona rasmiylashtiruv vaqti o'rtacha 30–50 foizga qisqargan.

Bojxona boshqaruvida raqamlashtirishning konseptual asoslari Jahon bojxona tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan ilmiy-amaliy hujjatlarda keng yoritilgan. WCO tomonidan ilgari surilgan "Digital Customs" va "SMART Borders" yondashuvlari bojxona faoliyatini risklarga asoslangan, ma'lumotlar tahliliga tayanuvchi va mijozga yo'naltirilgan boshqaruv modeli sifatida talqin qiladi (WCO, 2021-yil). Ushbu yondashuvlarda sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data) va real vaqt rejimidagi monitoring bojxona nazoratining asosiy instrumentlari sifatida qaraladi.

Raqamlashtirish va savdoni yengillashtirish o'rtasidagi bog'liqlik masalasi Jahon savdo tashkiloti tadqiqotlarida ham muhim o'rin egallaydi. WTO doirasida qabul qilingan Savdoni yengillashtirish to'g'risidagi bitim bojxona jarayonlarida elektron texnologiyalarni joriy etishni institutsional majburiyat sifatida belgilab berdi (WTO, 2017-yil). Ilmiy adabiyotlarda ushbu bitim raqamlashtirishni tezlashtiruvchi global huquqiy asos sifatida baholanadi hamda uning amalga oshirilishi bojxona samaradorligining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi (Hoekman and Nicita, 2020-yil).

Rivojlangan mamlakatlar tajribasini tahlil qilgan tadqiqotlarda bojxona boshqaruvida “yagona darcha” (Single Window) tizimining joriy etilishi alohida e’tiborga olinadi. OECD tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko’ra, yagona darcha tizimi davlat organlari o’rtasidagi axborot almashuvini soddalashtirib, biznes subyektlari uchun ma’muriy yuklamani kamaytiradi va rasmiylashtiruv xarajatlarini sezilarli darajada qisqartiradi (OECD, 2019-yil). Shu bilan birga, mualliflar raqamlashtirish faqat texnologik yechim emas, balki institutsional muvofiqlashtirish va boshqaruv madaniyatining o’zgarishini ham talab qilishini qayd etadilar.

Rivojlanayotgan mamlakatlar kontekstida bojxona raqamlashtirishiga oid adabiyotlar nisbatan tanqidiy yondashuvni namoyon etadi. UNCTAD tadqiqotlarida raqamli bojxona tizimlarini joriy etishda infratuzilma cheklavlari, kadrlar yetishmovchiligi va axborot xavfsizligi bilan bog’liq xavflar asosiy to’siqlar sifatida ko’rsatiladi (UNCTAD, 2021-yil). Shu bilan birga, mualliflar bosqichma-bosqich raqamlashtirish va xalqaro texnik yordam mexanizmlaridan foydalanish ushbu muammolarni yumshatishi mumkinligini ta’kidlaydilar.

Ilmiy adabiyotlarda sun’iy intellekt va risklarni boshqarish tizimlariga bag’ishlangan alohida tadqiqotlar ham mavjud. Ayrim empirik ishlarda AI asosidagi risk tahlili bojxona tekshiruvlari aniqligini oshirishi va resurslardan foydalanish samaradorligini kuchaytirishi qayd etilgan (Baker et al., 2020-yil). Biroq, mualliflar algoritmik qarorlar shaffofligi va ma’lumotlar sifati masalalariga alohida e’tibor qaratish zarurligini ham ta’kidlashadi.

O’zbekiston va boshqa Markaziy Osiyo mamlakatlariga oid ilmiy ishlari tahlili shuni ko’rsatadiki, mintaqada bojxona boshqaruvida raqamlashtirish masalasi asosan normativ-huquqiy islohotlar va texnik modernizatsiya nuqtayi nazaridan o’rganilgan. Shu bilan birga, xalqaro ilg’or tajribani kompleks taqqoslovchi va uning milliy sharoitga moslashuv mexanizmlarini ochib beruvchi tadqiqotlar yetarli darajada emas. Mazkur holat ushbu maqolaning ilmiy yangiligi va dolzarbligini yanada oshiradi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko’rsatadiki, bojxona boshqaruvida raqamlashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi muhim omil sifatida e’tirof etilmoqda. Biroq, ushbu jarayonning muvaffaqiyati texnologik yechimlar bilan bir qatorda institutsional islohotlar, inson kapitali va boshqaruv sifati bilan chambarchas bog’liq. Mazkur maqola aynan ushbu nazariy va amaliy yondashuvlarni uyg’unlashtirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ma’lumotlar xalqaro tashkilotlar hisobotlari, bojxona ma’muriyatlari rasmiy statistikasi va ochiq ma’lumotlar bazalaridan yig’ildi. Empirik ma’lumotlar qiyosiy va statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, raqamlashtirish darajasi hamda operatsion va fiskal ko’rsatkichlar o’rtasidagi bog’liqlik korrelyatsion tahlil asosida baholandi. Shuningdek, sifat tahlili orqali ilg’or tajribalar tizimlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari bojxona boshqaruvida raqamlashtirish jarayonlari xalqaro miqyosda tizimli va barqaror ijobiy samara berayotganini ko’rsatadi. O’rganilgan mamlakatlar tajribasi raqamli bojxona tizimlarining nafaqat operatsion samaradorlikni, balki fiskal barqarorlikni, savdoni yengillashtirishni va institutsional sifatni oshirishga xizmat qilayotganini tasdiqlaydi.

Empirik tahlil shuni ko’rsatadiki, elektron deklaratsiya, avtomatlashtirilgan risklarni boshqarish va idoralararo axborot almashuvi joriy etilgan mamlakatlarda bojxona rasmiylashtiruv jarayonlari sezilarli darajada soddalashgan. Ayniqsa, hujjat aylanishining raqamlashtirilishi inson omiliga bog’liq kechikishlarni kamaytirgan (1-jadval).

1-jadval. Bojxona jarayonlarining tezkorligi ko’rsatkichlari (xalqaro taqqoslash)¹

Ko’rsatkichlar	Raqamlashtirishdan oldin	Raqamlashtirishdan keyin
Rasmiylashtirish o’rtacha vaqti	2–3 kun	6–24 soat
Talab etiladigan hujjatlar soni	12–18 ta	3–6 ta
Qo’lda kiritiladigan ma’lumotlar	Yuqori	Minimal
Jarayonda ishtirok etuvchi organlar	Ko’p	Integratsiyalashgan
Biznes uchun ma’muriy yuklama	Yuqori	Sezilarli darajada kamaygan

1 Manba: muallif ishlanmasi

Jadval ma'lumotlari raqamlashtirish bo'xona jarayonlarida vaqt va xarajatlarni qisqartirish orqali savdo ishtirokchilari uchun qulay muhit yaratishini ko'rsatadi. Bu holat tashqi savdo operatsiyalarining umumiy samaradorligini oshirgan.

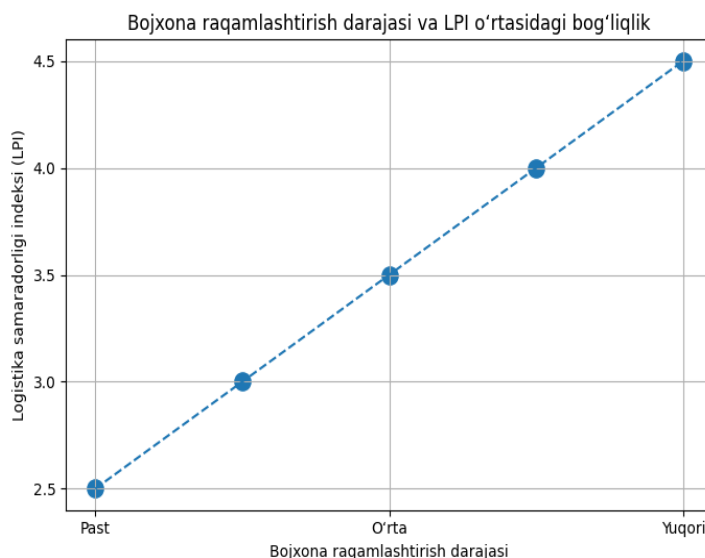
Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar asosida ishlovchi risklarni boshqarish tizimlari bo'xona nazoratining sifat jihatdan yangi bosqichga chiqishiga imkon bergan. Nazorat resurslari endilikda barcha yuklarga emas, balki yuqori xavfli operatsiyalarga yo'naltirilmoqda (2-jadval).

2-jadval. Risklarni boshqarish tizimlari samaradorligi²

Ko'rsatkich	An'anaviy nazorat	Raqamli risk boshqaruvi
Jismoniy tekshiruv ulushi (%)	60–70	15–25
Qoidabuzarlik aniqlash aniqligi	O'rta	Yuqori
Nazorat xarajatlari	Yuqori	Optimallashtirilgan
Nazorat tezligi	Sekin	Tezkor
Inson omiliga bog'liqlik	Yuqori	Past

Ushbu natijalar raqamlashtirish bo'xona nazoratini yanada selektiv va maqsadli qilishini, natijada samaradorlikni oshirishini ko'rsatadi.

Statistik va qiyosiy tahlillar bo'xona boshqaruvida raqamlashtirish darajasi bilan savdo hajmi hamda logistika samaradorligi o'rtasida kuchli musbat bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Raqamli bo'xona tizimlari eksport-import jarayonlarini tezlashtirib, logistika zanjirlaridagi noaniqliklarni kamaytirgan (1-rasm).

1-rasm. Raqamlashtirish darajasi va logistika samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik³

Mazkur grafik bo'xona boshqaruvida raqamlashtirish darajasi oshgani sari logistika samaradorligi indeksining izchil ravishda ortib borishini aks ettiradi. Past darajadagi raqamlashtirish sharoitida logistika samaradorligi nisbatan past bo'lib, bo'xona rasmiylashtiruv va axborot almashuvi jarayonlarida kechikishlar kuzatiladi. O'rta darajada raqamlashtirish logistika jarayonlarining muvofiqlashuvini yaxshilaydi, yuqori darajada esa elektron deklaratsiya, yagona darcha va avtomatlashtirilgan nazorat mexanizmlari hisobiga logistika samaradorligi maksimal ko'rsatkichlarga yaqinlashadi. Ushbu natijalar bo'xona raqamlashtirishining savdoni yengillashtirish va tranzit raqobatbardoshligini oshirishdagi muhim rolini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari raqamlashtirish bo'xona tushumlarining barqarorligi va prognoz qiluvchanligini oshirishini ham ko'rsatdi. Avtomatlashtirilgan hisob-kitoblar, elektron monitoring va ma'lumotlar bazalarining integratsiyasi yashirin iqtisodiy operatsiyalarni aniqlash imkoniyatlarini kengaytirgan (3-jadval).

² Manba: muallif ishlanmasi

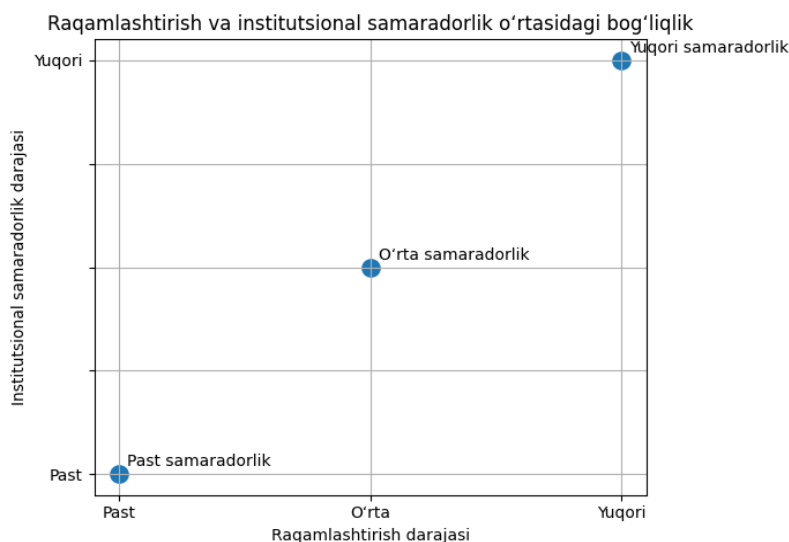
³ Manba: muallif ishlanmasi

3-jadval. Raqamlashtirishning fiskal samaradorlikka ta'siri⁴

Ko'rsatkichlar	Past raqamlashtirish	Yuqori raqamlashtirish
Bojxona tushumlari o'sishi	Beqaror	Barqaror
Soliq va bojxona intizomi	O'rta	Yuqori
Korrupsion xavflar	Yuqori	Past
Fiskal prognoz aniqligi	Past	Yuqori

Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli bojxona tizimi davlat budjeti daromadlarini mustahkamlovchi muhim institutga aylanmoqda.

Tahlil bojxona boshqaruvida raqamlashtirish institutsional muhitni ham sifat jihatdan yaxshilayotganini ko'rsatdi. Xususan, davlat organlari o'rtasida axborot almashuvining kuchayishi, qaror qabul qilish jarayonlarining avtomatlashtirilishi va monitoring mexanizmlarining takomillashuvi boshqaruv samaradorligini oshirdi (2-rasm).

2-rasm. Raqamlashtirishning institutsional samaradorlikka ta'siri⁵

Grafik bojxona boshqaruvida raqamlashtirish darajasi bilan institutsional samaradorlik o'rtasida musbat va izchil bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Past darajadagi raqamlashtirish institutsional samaradorlikning past ko'rsatkichlari bilan tavsiflanadi. O'rta darajada boshqaruv mexanizmlarining muvofiqlashuvi kuchayadi, yuqori darajada esa avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish, shaffoflik va nazoratning kuchayishi natijasida institutsional samaradorlik maksimal darajaga yetadi. Grafik raqamlashtirish institutsional islohotlarni qo'llab-quvvatlovchi muhim omil ekanini vizual tarzda tasdiqlaydi. O'zbekiston Respublikasida bojxona boshqaruvini raqamlashtirish jarayoni alohida texnologik loyiha sifatida emas, balki davlat boshqaruvi, tashqi savdo siyosati va iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan kompleks strategik islohot sifatida qaralishi lozim. Xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil O'zbekiston bojxona tizimi oldida turgan ustuvor vazifalarni aniqlashtirish imkonini beradi.

Birinchidan, "yagona darcha" platformalarini to'liq integratsiya qilish masalasi markaziy ahamiyat kasb etadi. Amaldagi tizimlarda bojxona, sanitariya, fitosanitariya, veterinariya va boshqa ruxsat beruvchi organlar o'rtasidagi axborot almashuvi yetarli darajada chuqur integratsiyalashmagan. Natijada ayrim jarayonlarda ma'lumotlar takroran kiritilishi, vaqt yo'qotishlari va ma'muriy yuklama saqlanib qolmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, yagona darcha tizimining samaradorligi faqat texnik platforma mavjudligi bilan emas, balki idoralararo vakolatlar taqsimoti, normativ-huquqiy uyg'unlik va ma'lumotlar almashuvining majburiyligi bilan belgilanadi. Shu bois O'zbekiston sharoitida yagona darcha mexanizmini chuqurlashtirish davlat organlari o'rtasida institutsional muvofiqlashtirishni kuchaytirish va boshqaruv jarayonlarini soddalashtirish bilan parallel olib borilishi zarur.

Ikkinchidan, sun'iy intellekt asosidagi risklarni boshqarish tizimlarini rivojlantirish bojxona nazoratining sifat jihatdan yangi bosqichga o'tishini ta'minlaydi. Amaliy tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda risklarni baholash mexanizmlari mavjud bo'lsa-da, ular asosan tarixiy ma'lumotlarga va an'anaviy indikatorlarga tayanadi. Xalqaro ilg'or tajribada esa mashinaviy o'rganish algoritmlari real vaqt rejimida ma'lumotlarni tahlil qilib, xavf darajasini

⁴ Manba: muallif ishlanmasi

⁵ Manba: muallif ishlanmasi

dinamik baholash imkonini bermoqda. Bu yondashuv bojxona tekshiruvlarini selektivlashtirish, resurslardan maqsadli foydalanish va halol biznes subyektlari uchun ortiqcha to'siqlarni kamaytirishga xizmat qiladi. O'zbekiston uchun bunday tizimlarni joriy etish raqamli infratuzilmani rivojlantirish bilan bir qatorda bojxona xodimlarining analitik va raqamli kompetensiyalarini oshirishni ham talab etadi.

Uchinchidan, ma'lumotlar sifati va kiberxavfsizlikni kuchaytirish raqamli bojxona tizimining barqarorligi va ishonchligi uchun hal qiluvchi omil hisoblanadi. Raqamlashtirish jarayonida bojxona organlari katta hajmdagi tijorat va moliyaviy ma'lumotlarni qayta ishlaydi, bu esa axborot xavfsizligi bilan bog'liq risklarni kuchaytiradi. Agar ma'lumotlar bazalari to'liq, aniqlangan va yangilanib borilmasa, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan tizimlar kutilgan natijani bermaydi. Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston bojxona tizimida ma'lumotlarni standartlashtirish, ularning aniqligi va yaxlitligini ta'minlash hamda kiberxavfsizlik protokollarini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish ustuvor vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston bojxona tizimi uchun raqamlashtirishni chuqurlashtirish strategik ahamiyatga ega. Xususan:

- yagona darcha platformalarini to'liq integratsiya qilish;
- sun'iy intellekt asosidagi risklarni boshqarishni rivojlantirish;
- ma'lumotlar sifati va kiberxavfsizlikni kuchaytirish ustuvor yo'nalishlar sifatida ajralib chiqadi.

Umuman olganda, O'zbekiston uchun bojxona boshqaruvida raqamlashtirishning muvaffaqiyati uch asosiy omil uyg'unligiga bog'liq: texnologik innovatsiyalar, institutsional islohotlar va inson kapitalining rivojlanishi. Faqatgina texnik platformalarni joriy etish bilan cheklanib qolish uzoq muddatli samarani ta'minlamaydi. Aksincha, raqamlashtirishni davlat boshqaruvining umumiy modernizatsiya jarayoniga integratsiya qilish O'zbekistonning xalqaro savdo tizimiga chuqurroq qo'shilishiga, tranzit salohiyatidan samarali foydalanishiga va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot bojxona boshqaruvida raqamlashtirish jarayonining xalqaro tajribasini tizimli tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, olingan natijalar raqamli texnologiyalar zamonaviy bojxona tizimining ajralmas tarkibiy qismiga aylanayotganini yaqqol tasdiqlaydi. Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, bojxona jarayonlarini raqamlashtirish savdoni yengillashtirish, fiskal barqarorlikni mustahkamlash, institutsional samaradorlikni oshirish va korrupsion xavflarni kamaytirishda muhim strategik vosita hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, elektron deklaratsiya, yagona darcha tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi risklarni boshqarish va katta ma'lumotlar tahlili bojxona rasmiylashtiruv jarayonlarini tezlashtirib, biznes subyektlari uchun ma'muriy yuklamani sezilarli darajada kamaytiradi. Shu bilan birga, raqamlashtirish bojxona nazoratini selektiv va maqsadli amalga oshirish imkonini berib, davlat resurslaridan samarali foydalanishga xizmat qiladi. Bu holat bojxona boshqaruvining fiskal va nazorat funksiyalarini uyg'unlashtirish imkoniyatini kengaytiradi.

Tahlil natijalari shuni ham ko'rsatadiki, raqamlashtirish faqat texnologik modernizatsiya bilan cheklanmaydi. Uning muvaffaqiyati institutsional islohotlar, idoralararo muvofiqlashtirish, normativ-huquqiy bazaning moslashuvi va inson kapitalining rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Rivojlangan davlatlar tajribasi raqamli bojxona tizimlari davlat va biznes o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash orqali iqtisodiy o'sishga bilvosita hissa qo'shishini tasdiqlaydi.

O'zbekiston uchun olib borilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, bojxona boshqaruvida raqamlashtirishni chuqurlashtirish mamlakatning tashqi savdo siyosati, tranzit salohiyati va xalqaro iqtisodiy integratsiyasini kuchaytirish nuqtayi nazaridan strategik ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, yagona darcha tizimini institutsional jihatdan to'liq integratsiya qilish zarur. Bu jarayon faqat texnik platformani takomillashtirish bilan cheklanmasdan, barcha ruxsat beruvchi organlar o'rtasida majburiy axborot almashuvini ta'minlovchi normativ-huquqiy mexanizmlarni kuchaytirishni talab etadi.

Ikkinchidan, sun'iy intellekt va ilg'or analitik texnologiyalar asosida risklarni boshqarish tizimlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq. Bu bojxona nazoratini selektivlashtirish, tekshiruvlar samaradorligini oshirish va halol tadbirkorlik subyektlari uchun ortiqcha to'siqlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, ma'lumotlar sifati va kiberxavfsizlikni ta'minlash raqamli bojxona tizimining barqaror ishlashi uchun ustuvor vazifa bo'lishi lozim. Ma'lumotlarni standartlashtirish, ularning aniqligi va yaxlitligini ta'minlash hamda xalqaro kiberxavfsizlik standartlarini joriy etish raqamlashtirishdan olinadigan samarani oshiradi.

To'rtinchidan, bojxona xodimlarining raqamli va analitik kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Inson kapitaliga investitsiya kiritmasdan turib, raqamli transformatsiyaning barqaror natijalariga erishish qiyin.

Xulosa qilib aytganda, bojxona boshqaruvida raqamlashtirish O'zbekiston uchun nafaqat texnologik yangilanish, balki davlat boshqaruvi sifatini oshirish, savdoni yengillashtirish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini mustahkamlashga qaratilgan uzoq muddatli strategik islohot sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Baker, P., Jarvis, S. and Brown, T. (2020) Artificial intelligence and risk management in customs administration. Journal of International Trade Management, 14(2), pp. 45–63.
2. Hoekman, B. and Nicita, A. (2020) Trade policy, trade costs, and developing country trade. World Development, 127, pp. 1–14.
3. North, D.C. (1990) Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge: Cambridge University Press.
4. OECD (2019) Trade facilitation and the global economy. Paris: OECD Publishing.
5. UNCTAD (2021) Digitalization and sustainable customs systems. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.
6. World Bank (2019) Doing Business 2019: Training for reform. Washington, DC: World Bank.
7. World Bank (2020) Logistics Performance Index 2020. Washington, DC: World Bank.
8. World Customs Organization (WCO) (2021) WCO data strategy. Brussels: World Customs Organization.
9. World Customs Organization (WCO) (2022) Digital customs and risk management. Brussels: World Customs Organization.
10. World Trade Organization (WTO) (2017) Trade Facilitation Agreement. Geneva: World Trade Organization.
11. Ergashev, Q.E. (2023) O'zbekiston Respublikasida raqamli bojxona xizmatlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasi Moliya va iqtisodiyot vazirligi huzuridagi Bojxona qo'mitasi Bojxona instituti, ZDIT ilmiy jurnali. PDF hujjat. DOI/yoki URL: in-academy.uz/pdf.
12. Raxmatullaev, N. (2024) Bojxona boshqaruvini raqamlashtirish: samaradorlik va shaffoflikni oshirish imkoniyatlari. InLibrary. PDF hujjat, ilmiy maqola.
13. Otakulova, U. (2023) The ways of improving "digital customs" in customs authority. Raqamli Iqtisodiyot ilmi-elektron jurnali, 2-son.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
